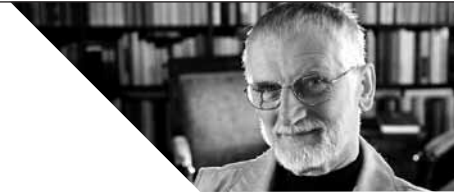

SZIGETHY GÁBOR

Egy korty magyar bor V.

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

(Újbor) Egy novemberi délután, a múlt század utolsó évtizedében, férfitársaságunk, lelkes borkedvelő patrióták, remek hangulatú *újbor*kóstolót tartott. Kiürült két óra alatt két tucat palack; a poharunkba utolsóként került vörös újbor illata, íze lebilincsel. Címke nélküli hordóminta volt, akkor még – balga borívó – nem jutott eszembe a borász nevét megjegyezni. Boldog voltam, mert közös megegyezéssel én vihettem haza az utolsó, bontatlan palackot.

– Májusban, a születésnapodon isszuk meg ezt a remek vörösbor – csigáztam feleségem érdeklődését.

O sancta simplicitas! Óh, szent együgyűség! Májusban ez a bor már ihatatlan kotyvalék. A november 11-én magát palackban kellető-kínáló vörös újbor izgalmas innivaló, karácsonykor jól iható nedű, májusban *bormúltidő*.

Megtanultam: az újbor karácsonyig kell meginni.

Megtanultam: a karácsonykor tartályban fortyogó-morgoló, furcsa illatú, ihatatlan folyadék-ról az okos borász tudja: ennek a zavaros lének még jó ideig érnie, tisztulnia, fejlődnie kell tartályban, hordóban, csinosodnia palackban, hogy évek múlva remek ital, nemes bor, varázslatos örömförás legyen.

Megtanultam: életem végéig tanulni, gyakorolni kell a borral barátkozást, borral beszélgetést.

2002. november 11-én, Szent Márton napján a Budai Várban egybegyűlt, Bock József villányi borász újborára kíváncsi hallgatóságnak jókedvcsinoló, újbor „értékelő” beszédet tartottam.

– Dicsérni jöttem, nem temetni *Bockborász* újborát. Ha arra gondolok, hogy Omár Khajjám az isteni szőlőnedűt kortyolgatva hajdan azt írta: *A Bor, a nagy Bűvész, ki életünk kopott ólmából Színaranyat kalapál* – akkor elképzelnem sem tudom, hogy ezen elragadtatott sorokat nem Bockborász újboráról írta volna, ha itta volna Omár Khajjám Bockborász újborát. Lehet, hogy e bor színe szebb, mint a rubin, s néhány elfogult *Bockborbarát* elfogultan ezt állítja, de én elfogulatlanul állítom ezt. Ha összeadom Gül Baba elbűvölő budai rózsakertjének és az öreg Fesztetics gróf pompás érdi gyümölcsösének minden il-

latát, az sem vetekszik ennek a bornak az illatával. A zamata csodás, az ereje lenyűgöző, még szerencse, hogy hazánkban e boron kívül is akad épp elég remek újbor, kóstolás után választhatok, s így tudni fogom, hogy miért pont ezt a *Bockborújbor*t szeretném az elkövetkező hetekben éjjel, nappal inni. De mert dicsérni jöttem, nem temetni, néhány elismerő szót megérdemel Bockborász újbora: ez olyan ital, amelytől Szent Márton napján haptákba vágják magukat és elhallgatnak a libák.

Az újbor-ünnepről táskámban Bock József három palack Szent Márton borával ballagtam hazafelé a Budai Várból.

Három palack remek újbor: egymást követő három boldog este. 2002. november 15-én már újbor ittam.

2006. november, közeledett Szent Márton napja. A bakonybéli Szent Maurícusz bencés monostorban, a késő őszi esőfüggönyben baktatva, a szerzetes testvérek hívó szavára immár harmadszor gyülekezett ünnepelni a baráti közösség. Ebben az évben a villányi *bormester*, Gere Attila a monostor vendége. Kedvcsináló friss rozé után újbor Portugiesert (az Európai Unióban újrakeresztelt oportót!) kortyolunk, friss pogácsák, sajtflatok társulnak hozzá. Csenddé párolódott kíváncsisággal hallgatjuk a borász okos okfejtését szőlőről, szüretéről, borról – a kortyonként csodált italról.

Magában mindenki elmormolja Máté evangélista szavait – „Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az új szövetségé, amelyet sokakért kiontok a bűnök bocsánatára” –, s kezében a borospohárral, miközben figyel a borász szakszerű mozdulatát, ahogy a pohár peremén finoman körbetereli, friss levegőben fürdeti meg a bort, elgondolkozhat: a tavasszal kibomló természet nyáron, napfényben megérő termését ősszel leszüreteltük, s most poharunkban az újbor, az új élet. Hátunk mögött egy év: többek, különbek, jobbak, értelmesebbek, becsületesebbek vagyunk, mint voltunk egy évvel korábban? A szőlőtőke szüret után álomba merül, pihen, erőt gyűjt, új életre készül. A szőlőtőke tudja, mikor van karácsony, mikor húsvét. Tavasszal föltámad, és elindul a Nap felé.

Vigília – Szent Márton éjszakáján ünnepi liturgia a bakonybéli monostor történelmi viharokat túlélte templomában. Szolgáló szerzetesek hite kovácsolja boldog reménnyé szívünkben a csendet. Márton püspökre emlékezünk, aki megtörtén, betegen, amikor híret vette, hogy a távoli kolostorban viszály dúl Isten szolgálói között, betegségével, gyengeségével mit sem törődve útnak indult elsimítani a viszályt, békét teremteni az önmagát sorvasztó keresztény közösségben.

Éjszaka van. Állunk egymás mellett a bakonybéli templomban, kezünkben megszentelt kenyér, pohárka újbor.

Lelkünkben a szüret emléke. Várjuk a karácsonyt, tudjuk: eljön a húsvét.

Bakonybélben, Szent Márton napján, 2006. november 11-én kora reggel szikrázóan süttött a nap.

(Szent Márton bora) A Pannonhalmi Apátsági Pincészet szemet vonzó borospalackjai sorsukra várva sorakoznak kóstolásra megterített asztalunkon. A bencés szerzetesrend történetében, életrendjében járhatlanok számára furcsán, idegenül hangzik az első bor rejtélyes neve: *Hemina*.

Másfélezer éve Szent Benedek tudta: meghatározó szerepe, az élet minőségét, szellemiségét befolyásoló jelentősége van a bencés szerzetesek minden napjaiban a bornak. A jó bor (és a rossz bor) alakítja, formálja, megtéríti-eltéríti az egyén és a közösség sorsát. A monostorban az erősek vágyai és a gyengék ijedsége között kell az apátnak a *rend* felé vezető, járható ösvényt megtalálnia, megmutatnia. Szent Benedek ennek szellemében szabályozta a *Regula* 40. fejezetében a naponta elfogyasztható bor mértékletesnek ítélt mennyiségét: „Azt tartjuk, hogy minden egyesnek elég lesz napjában egy hemina bor.”

Van kolostor, ahol három és fél deci az egy hemina, van, ahol (igaz: vizezett) három liter. Szent Benedek bölcsen gondolkodott: mindenki minden nap egy hemina bort ihat. Mindenkinek magának kell „sajátos jelleme és értelmessége szerint” tudnia és eldöntenie, hogy számára mi a mérték.

Egy *hemina* bor: minden halandó számára annyi, amennyi felszabadítja benne a jót, és érzékenyebb, megértőbb, bölcsőbb emberré teszi.

Egy *hemina*: minden gondolatomban, cselekedetemben a felismert, átélte, vállalt emberi mérték, a határ, ameddig elmenni bölcsesség, amelyet átlépni bűn és ostobaság.

Balassi Bálint nem ismerte a bencés *Regulát*, de tudta, mi a mérték:

*Az bort Isten nagy jó végre nekünk teremté,
Mértékletösséggel véle élnek engedé,
Józsággal minden ötet szépön dicsérné.*

Kockás papíron a baráti körben *sanyimanónak* becézett költőóriás kézírása: rögtönzött fogadalom. Az eredeti, szakadt szélű cédula kallódik valahol a nagyvilágban; a másolatot őrzöm: *Feleségemnek ezennel megígérem és megfogadom, önszántamból és saját tervemből, hogy: egy nap félliter bornál többet nem iszom, kivéve havonta egyszer, de akkor sem berúgásig. Berúgni maximum féllebenként egyszer.* Weöres Sándor, Catania, 1948. jan. 24. Tanuk: Ferenczy Erzs, Ferenczy Béni.

Töprengok a *berúgni* szón. Hatvan évvel ezelőtt felkészültem (egy palack *silány fehérbor*, három és fél deci *Bonbonmeggy*), eltökéltem (*Most vagy soha!*), tudatosan (*Ki kell próbálni!*) tíz perc alatt rettenetesen berúgtam. A mai napig, hatvan éven át felkészültem, eltökéltem, tudatosan megkíméltem magamat attól, hogy újra átéljem azt az „állapotot”.

Kopott, öreg könyvben magyarul olvasom a francia közmondást: *Havonta legalább egyszer / Megrészegülni egyenest kényszer.*

Berúgni – önpusztító ostobaság. Megrészegülni? Sejtelmesen sokrétű, titkos felhangokban gazdag anyanyelvemen ez a szó jelenthet nagyszerű, emelkedett szellemi, lelkiállapotot. Bölcs embernek nem kell bort innia ahhoz, hogy *megrészegüljön*.

Mértékkel jó fehér- és vörösbort inni okos emberek jó tulajdonsága. A fontos, ezt rögzítette másfélezer éve Szent Benedek a *Regulában*: mindenki „sajátos jelleme és értelmessége szerint” ismerje fel, hogy számára mennyi az egy hemina.

A költő Berda József bort szerető, okos ember volt, tudta a borról, hogy

*A butát még butábbá, de a bölcsét még
bölcsőbbé egyaránt te teszed, aszerint, ki
mire érdemes...*

Másokról sem könnyű, magunkról végtelenül nehéz hitelt érdemlően megítélni, hogy *mire vagyunk érdemesek*, különösen akkor, ha a terített asztalon itt és most hívogatóan csábít három palack pompás pannonhalmi bor.

„Pannonhalma mint egy királyi széken lebeg az alatta ellapult sík felett, hosszan elnyúlt szőlők végében. Szent-Márton a monostor hegye alatt fekszik, játékos gyümölcsöseivel” – írta útinaplójában Kazinczy Ferenc 1831. április 9-én, amikor keresztülkocsikázott a barátságos mezővároson, és kiérve Szent-Mártonból a meredek úton lassan kaptatott fölfelé Pannonhalmára. Az író, költő, irodalomszervező Kazinczy számára nem volt nehéz tartózkodni a mértéktelen italozástól. Mértékkel sem ivott, sem fehér-, sem vörösbort. *Bornemissza* volt: soha nem tudta meg, hogy mit veszített.

Elréd bencés szerzetes atya – hajdan tanítványom, ma barátom –, amikor évtizede javasoltam egy másfél órás borkóstolót az apátsági pincében, őszintén meglepődött, csodálkozva azt kérdezte: *Mit lehet csinálni másfél óráig egy borospincében?*

Próbálkoztam: kóstolás, mesék a borról, egy pohár fehér Hemina, koccintás, múltidézés. Negyedóra múltán Elréd atya köszönte szépen, búcsúzott. A második bort – úgy emlékszem, Traminit – már csak feleségem és Liptai Zsolt főborász társaságában élveztük. Harmadik palack: a remek Rajnai Rizling jókedvű kortyolgatása közben figyelmesen hallgattam a borászt: „Hiszem, hogy az egyedülálló adottságok és a rendhagyó technológia összecsengése szépen bemutatható a palackban érlelt borainkon keresztül, ezáltal tovább erősíthető a pannonthalmi borvidék ezeréves hírneve.”

Bennem a pincében töltött két és fél óra alatt pohárról pohárra, percről percre folyamatosan erősödött a pannonthalmi borvidék ezeréves hírneve.

Tartályból kóstoltuk az új, fehérborokból varázsolt Tricollist.

– Ez lesz jövőre a misebor, már majdnem rendben van – mondta a borász, és közben ellenőrizte a tartály oldalán a különböző szabályozókat, hőmérőket, táblázatokat. Egyetértésem jeléül tartottam újra és újra poharamat a csap alá.

A pincéből visszatértünk a monostorba. Borkóstolás után új öröm: hivatali szobájában baráti beszélgetés a főapát úrral.

– Üdvözlét a kóstolóknak – köszöntött barátságosan Asztrik atya, és mielőtt kezünkbe adta, fölolvastott néhány sort a Pannonthalmi Apátsági Pincészet finom papíron, kalligrafikus betűkkel nyomtatott, elegáns kis katalógusából. „Isten hozta kedves vendégünket! Borunk vidámita meg szívüket, teremtsen közösséget családjában és barátai között!”

Hallgatni arany, dicsekedni sem rossz.

– A pincében Liptai Zsolt megkínált a jövő évi miseborral, azt mondta, már majdnem rendben van, szerintem...

– Akkor ti szerencsések vagytok, engem még nem kínált meg – mosolygott ránk Asztrik atya.

Szótlatlan kavargattam tűzforró feketekávémát.

Múltidő után jelenidő: otthonunkban hitvesemmel pannonthalmi bort iszom, pannonthalmi emlékek kóvályognak a fejemben.

Töltöm poharamba az első bort: fehér Hemina, 2020. Olvasom a palackon a szentírási idézetet: „Kinek kinek saját ajándéka van Istenből, az egyiknek így, a másiknak meg amúgy” (1Kor 7,7). Kortyolom a bort: *tengeremélységű csend*. Ez a bor – „az egyiknek így” – bennem csendet teremt, a múltidő csendjét.

Szent Márton napján, három éve, vendégsereg zajongott a pannonthalmi monostor folyosóin és a barokk múltú refektóriumban. Ketten ültünk feleségemmel a majdnem sötét székesegyházban. Gyertyafény helyett energiatakarékos lámpafény: vesperás, esti imaóra. Az érkező szerzetesek lépteinek halk nesze. Megreccsen egy szék, néha koppan az ajtó. Harangoznak. Szárnysuhogás: felriadt galambok köröznek az épület felett. Imádkozunk.

Feleségemmel ma este múltba röpítő, bársonysimaságú, egyéves fehér Heminát kortyolunk. Emlékezünk. Imádkozunk.

Vörös Hemina, 2019. Az első korty: *hangrobbanás*. Negyedszázada osztrák bencés diákokat látott vendégül a pannonthalmi monostor. A vendégház konyhájában feleségem segített a szorgoskodó apácáknak palacsintát sütni, mi, az iskolaigazgató Tamás atyával – *Requiescat in pace* – a közeli falusi kocsmából cipeltük a három rekesz innivalót: sört, kólát, ásványvizet. Az ifjú Cirill atya a tágas udvar közepén mindenki csodálatára, körbeforogva, szélesebben pattogtatta, csattogtatta a hortobágyi karikásostort.

A második pohár vörös Hemina. Az jár az eszemben: emlékszik még Cirill pannonthalmi főapát úr ma arra a hajdani ostorpattogtató, diákrigató hangrobbanásra?

A harmadik palack: Prior, 2020. A perjel, a házfőnök feladata, hogy a lelkekben és a rendházban rendet teremtsen, rendet tartson. A Prior – a pannonthalmi száraz fehérbor, nem a perjel! – életemben egyszer rendet teremtett. A Priornak nevezett Rajnai Rizling számomra a *megvilágosodás* bora.

Barátunk, a bencés szerzetes Adalbert atya évek óta Ausztriában, Felsőőrön szolgál, ritkán találkozzunk. Váratlanul szólalt meg kora délelőtt a telefon.

– Otthon vagytok?

– Igen. Várunk. Ebédre!

Örömteli találkozás. Bontom a bort: Prior, az évjáratra már nem emlékszem. Délidő, bencés imaóra, felém fordul Adalbert.

– Van itthon Bibliátok?

Megremeg kezemben a borospohár, zavartan, megbántottan dadogok.

– Sylvester, Károli, Káldi, Oppenheim, Komáromi Csipkés György, Szepesy, Békés Gellért, katolikus, protestáns...

Két pohár *rendteremtő* Prior – és már együtt olvassuk a lelkünkben egyensúlyt, harmóniát teremtő 73. zsoltárt: „Nekem jó az Istenhez tartozni...”

Igaza van Szent Ágostonnak: „...sok esetben szükséges az embernek a bor.” Felnyitja a szemünk. Megvilágosodunk.

(Infusio) Az orvosi szótár – *Idegen orvosi kifejezések magyarázata*, Bp., 1982 – szerint: „*Infúzió*, folyadék bejuttatása a szervezetbe (vénába).” A patinás latin szótár (Finály Henrik, Bp., 1884) szómagyarázata: „*Infusio*, beöntés, befecskendés; öntözés; ömlés, beömlés.”

Az Infusio, 2018. a Pannonhalmi Apátsági Pinceszét kiváltságosoknak kínált vörösbor-remeke. „Infusio volt századokon át a neve a rendkívüli alkalmak, a nagy ünnepek borának a Pannonhalmi Főapátság asztalán.” A középkori hagyományt újraélesztve, nem középkori mostani életünkben ünnepi alkalmakra ajánlja a palackon a díszes címke az Infusiót.

Fáradság-szürke hétköznap van, az illatában kábító, ízében bódító bor avatja ünnepi estévé a gyorsan múló időt. Infusio, 2018.: titokzatos erejű *folyadék*, amely – óvatosan nyitom a palackot – hamarosan *bejut* a szervezetembe. Igaz, vénába szurkálás helyett nagy öblös borospohárból, szájon át.

Pohárban adagolt „orvosság”, testet-lelket gyógyító infúzió ez a bor, csodatévő, életmentő elixír: balsamos gyógyír a lelki sérülésekre, sebekre; gyorsan ható panacea a test minden gondjára, bajára; életerőt csöpögtet a megfáradottakba, alkotókedvet pumpál a tenni akarókba.

Ma este segítségül hívom ezt a bort: szeretném megfejteni, értelmezni, megérteni a 75. zoltár 8. és 9. versét, amelyeknek számtalan magyar fordítását olvasva úgy érzem, mintha rejtjelezett szavak labirintusában, félreértések zavaros útvesztőjében bolyonganék. A zoltáros ítélete egyértelmű:

*Mert mindenütt Isten a bíró,
ki emezt megalázza,
amazt felmagasztalja.*

(Szepesy Biblia, 1836)

Évszázadok óta fordítják magyar tudósok, szentírászakértők, ezeréves nyelvek ismerői a három-ezer éves szöveget. Isten a bűnösöket *megalázza*, a bűnteleneket *felmagasztalja*. (Néhány fordításban: *fölemeli*.)

Egy korty testet-lelket melengető, boldogító Infusio, olvasom a 9. verset:

Mert pohár van az Úr kezében

Katolikusok, protestánsok egyetértenek: pohár, serleg van az *Úrnak kezében* (1612), *Jehovának kezében* (1685), *Isten kezében* (1836). Ámde abban a pohárban, serlegben, amelynek tartalmával az Úr, Jehova, Isten megkínálja a bűnteleneket és a bűnösöket,

Szepesy püspök úr szerint *zavaros bor* van, Károli Gáspár tiszteletes úr úgy gondolja, *jó bor*, Szenczi Molnár Albert református vándortudós úgy emlékszik: *vörösbor*, Káldi György jezsuita Biblia-fordító állítja: *fűszeres bor*.

Lassan éjfélre jár: egy pohár egyensúlyteremtő, szellemet megvilágosító Infusio.

„Mert Isten kezében erős, zavaros borral tele pohár vagyon; mellyet már ennek, már amannak nyújt” (1836). Miért kínálná az Úr a bűnteleneket *zavaros* borral? Az alja bort, a seprűjét a bűnösöknek szánta, ebben minden zsoldárfordító egyetért. De mi történik a jó, a fűszeres, a vörösborral? „Mert pohár van az Úr kezében, tele habzó fűszeres borral” (1977). A bort *kiönti* az Úr – olvasom. Hová? Kinek? A bűnösöknek meg kell inni a seprűt, a bor keserű maradékát, de a bűntelenek miért nem isszák, miért nem ihatják meg a jó, a fűszeres, a vörösbor?

Asztalomon, a pannonhalmi palackban egyre gyorsabban apad az Infusio. Két órája már, hogy eltűnt bennem az első korty. Ünnepi bor: már illatától *megrészegül* az ember. Rátalálok a szívemnek, lelkemnek kedves zsoldárfordításra. Szenczi Molnár Albert pontosan érti – magyar nyelven! – a zsoldáros szándékát: bűntelenek örök öröme a remek, fűszeres vörösbor, és a bűnösöknek kell savanyú vinkót, keserű lőrét inniük.

*Minden az Istenen áll,
Ő aláz s' ő magasztal.
Az pohár ő kezében,
Kiben vagyon vörösbor,
Kit ő telített sokszor
Minden népnek ez földön,
De végre az gonoszak
A söprejét megisszák.*

Száz évvel ezelőtt már Káldi György is tudta: *A bor isteni csoda*, s feltehetően ismerte, itta a jóféle, fűszeres borokat, amikor a 75. zoltárt fordította.

*Serleg van az Úr kezében,
Fűszeres színborral tele,
Tölt belőle mindenfelé,
mégsem fogy el sepreje,
Megissza a földnek valamennyi bűnöse.*

Infusio, 2018. *Fűszeres színbor*: nincs sepreje. Lehetett volna négy-öt év múlva még ennél is jobb, lebilincselőbb, érettebb ez a bor? Számomra örök titok. Nem tudom, mit vesztettem. Üres a palack.

Nem a bor érdeklődik irántunk, kedvünkre való bort mi válogatunk magunknak. Ítélezünk a borról,

és nem vesszük észre: a bor már rég véleményt mondott rólunk.

Bűbájos bor, az Infusio 2018. avatta ünneppé a mai napot. Ilyen bort nem mindennap ihat az ember. Meg kell becsülni a pillanatot, amikor ezt a bort

kortyolva az ember úgy érzi: közel vannak az égen ragyogó csillagok.

Ilyenkor álmodunk: hitehagyott, hitevesztett világunkban védelmezően borul fölénk Szent Márton karddal kettéhasított köpenyének egyik fele.

ADY JÓZSEF, Cím nélkül, 1990, egyedi vegyes technika